

MÖRKRETS FRAMTID ÄR GRYNINGEN

av Hans Öhrn, ordförande Sveriges Fredsråd, 12 april, 2026

Det är lätt att bli pessimistisk när man ser på tillståndet i världen i dag.

Språket omkring oss har förändrats.

Avspänning har ersatts med avskräckning.

Nedrustning har ersatts med upprustning.

Dialog har ersatts med hot.

Detta är inte bara en retorisk förändring.

Det är en politisk kursändring.

Och samtidigt lever vi – paradoxalt nog – i en del av världen där pessimismen är som störst. I stora delar av världen, inte minst i det globala Syd, finns idag en starkare framtidstro.

Det borde få oss att stanna upp.

I detta läge är också fredsrörelsen försvagad – och splittrad.

I grova drag kan man tala om två synsätt.

Det ena är moralistiskt. Det delar upp världen i demokratier och diktaturer och menar att fred i grunden handlar om att de senare måste bort. Konflikter förstås som en kamp mellan gott och ont, i grova drag som tidigare mellan Öst och Väst, i dag mellan Nord och Syd.

Det andra synsättet – mer systemkritiskt – utgår från att krig inte uppstår i ett vakuum. Krig uppstår ur maktpolitik, ekonomisk dominans och globala orättvisor. Fred blir då något mer än en militär balans. Den kräver nedrustning, respekt för folkrätten, nationernas självbestämmande och social utveckling.

Detta är inte bara en intern diskussion.

Det är en skiljelinje i världspolitiken.

Vilken sida Sverige i dag lutar åt illustreras tydligt.

När kriget i Gaza bröt ut valde hela det politiska etablissemangen att manifesteras stöd för Israel.

När konflikten kring Iran skärptes och kriget inleddes beskrev företrädare som Morgan Johansson (S) situationen som att "eskaleringen var Irans fel" och att "bollen nu ligger hos Iran".

Man kan naturligtvis fråga sig vad som döljer sig bakom ett sådant språkbruk eller rent av undra vem som egentligen är dum i bollen.

Morgan är dock inte ensam, oavsett om man heter Johansson, Andersson, Åkesson eller Kristersson så tycks det officiella Sverige numera ha den brinnande eld som krävs för att gå ut i ett moraliskt korståg och predika med svärdet mot alla som inte tycker som dem.

Men poängen är större än enskilda uttalanden.

Det handlar om en politisk hållning där världen förstås i moraliska termer – och där komplexa konflikter reduceras till enkla berättelser.

Hur hamnade vi här?

En del av svaret ligger i hur vi har lärt oss att förstå historien.

I Västerlandet kretsar 1900-talets berättelse kring världskriget, förintelsen, kalla kriget och den realsocialistiska världens fall. Det är en berättelse om kampen mellan diktatur och demokrati, mellan ont och gott.

Men denna berättelse har ett problem.

Den tränger undan det som för stora delar av världen var den avgörande historiska processen på 1900-talet: avkoloniseringen.

Många tror att EU startade som ett fredsprojekt med kol- och stålunionen 1952. I själva verket inleddes processen direkt efter kriget 1945 med att de gamla kolonialländerna samlades för att dra upp riktlinjerna för att gemensamt försöka upprätthålla sina kolonialvälden. Redan då kände de att förändringens vindar hade börjat blåsa över världen och att ingen imperiemakt ensam skulle kunna stå emot dessa vindar. Från Dunkerque-fördraget 1947 till Bryssel - fördraget 1948 och vidare till Västeuropeiska Unionen som också fick i uppdrag att upprätta en järnridå mot Sovjetblocket och för att förhindra fredlig samexistens mellan Öst och Väst.

(Containmentpolitiken)

Nato tog sedan över hela jobbet vid sitt bildande 1949. Men rötterna till dagens EU ligger alltså i ett kolonialt projekt och inte i ett fredsprojekt.

För Europa och Väst var efterkrigstiden en period av fred, då ett välfärdssamhälle både kunde växa fram och börja avvecklas samtidigt som den bild Väst hela tiden velat cementera av 1900-talet befästes bland befolkningarna. I andra delar av världen var det aldrig tal om fred.

Tvärtom, den antikoloniala kampen dränktes oftast i blod. Trots det kunde 1960 utnämndes till Afrikas år, då 17 av kontinentens länder blev självständiga.

Men den politiska självständigheten följdes inte av ekonomisk självständighet. Kampen fortsatte och tog ny fart i slutet av 60-talet.

I juni 1967 kunde man se människor som stod utanför tunnelbanestationerna i New York med lakan utspända mellan sig. Många förbipasserande kastade villigt både mynt och sedlar i lakanen. Pengarna gick till IDF, Israels försvarsstyrkor. Nu hade också en av de händelser som har definierat 1900-talet i Väst börjat att lyftas fram allt mer, förintelsen i Europa. De flesta i Väst var 1967 övertygade om att Israel hade överfallits av en rad lömska arabstater som ville utplåna landet. Spöken från Europas mörka historia användes för att övertyga dem om det.

I själva verket har sexdagars kriget sin upprinnelse i USA:s och Väst:s försök att i stoppa det som mynnade ut i den så kallade oljekrisen i Väst 1973. Den krisen sågs i andra delar av världen inte som en kris utan som början på den verkliga avkoloniseringen när de tidigare kolonierna skulle få betalt för sina råvaror och den ekonomiska avkoloniseringen inleddes. Istället kom skuld kris och nyliberalism som krossade dessa drömmar.

Det vi ser i dag kan förstås mot denna bakgrund.

Världsordningen skälver återigen.

Nya ekonomiska och politiska samarbeten växer fram, som BRICS. För många länder representerar detta ett steg mot ökad självständighet – en fortsättning på avkoloniseringen, nu i ekonomisk form.

För andra uppfattas det som ett hot.

Det är i detta sammanhang vi måste förstå dagens konflikter.

Men historien upprepar sig inte mekaniskt.

Det vi ser är inte kopior av det förflutna.

Det är fortsättningar.

Kriget i Västasien och konflikterna i Afrika och Latinamerika – är inte isolerade händelser. De är delar av en längre historisk process.

Irakkriget är inte en upprepning av Vietnamkriget - utan en fortsättning på Vietnamkriget. Gaza kriget är inte en upprepning av folkmordet i Tyska sydvästafrrika i början av förra seklet utan en fortsättning på på detta folkmord.

Och mitt i detta sker något som ofta förbises:

Trots krig och instabilitet är framtidstron i många av dessa regioner större än här.

Kanske beror det på att förändringen redan känns där.

Att de nya vindarna inte bara är en möjlighet – utan en erfarenhet.

Vad betyder detta för oss?

För det första: vi måste se världen klarare.

Inte genom förenklade moraliska raster – utan genom att förstå de strukturer som formar konflikterna.

För det andra: vi måste återerövra fredsbegreppet.

Fred är inte bara frånvaro av krig.

Fred är närvaro av rättvisa, självbestämmande och social utveckling.

För det tredje: vi måste våga tänka längre än vår egen horisont.

Om världen förändras – och det gör den – måste också vårt sätt att förstå den förändra.

Det är lätt att bli pessimistisk.

Men historien visar något annat:

Det som ser ut som stabilitet kan snabbt rämna.

Och det som ser ut som mörker kan bära på något nytt. Vi lever i en tid av oro – men också i en tid av möjligheter.

Och därför får vi inte glömma:

Mörkrets framtid är gryningen.

